

Türkçe Bilişim Sözcükleri

Bilgisayarlar, bilgi işlem ve bilişim konularında bilim sözcükleri, yeni gelişmekte olan öteki teknik bilimlerde olduğu gibi, genellikle İngilizce temelinde oturmuştur. Bu durumun uluslararası düzeyde belli bir anlaşma kolaylığı sağladığı gerçektir. Bununla birlikte uluslararası düzeyde sağlanan kolaylık, bu konulara ilişkin genel dil içinde İngilizce sözcükler oranının belli bir ölçüyü aşmasıyla, ulusal düzeydeki çalışmalarını gerek eğitim, gerek uygulama bakımından bir kördöğüşüne dönüştürmektedir.

Bilgisayar programlama derslerinde neredeyse her iki sözcükten birinin İngilizce olarak, hatta İngilizce bile sayılmayacak biçimde Türkçe ses birimlerine doğru kaymış İngilizce sözcükler olarak söylenmesi, İngilizce bilmeyeni ya da az bileni bir anlamsızlık duvarıyla karşı karşıya bırakırken, iyi İngilizce bileni de tedirgin etmektedir. Öğreten ise, aynı biçimde sözdizim ve seslendirim zorlukları yüzünden ana dilini konuşma doğallığından uzaklaşmaktadır. Bütün dinleyicilerin ve öğretmenin tedirgin olduğu bir ortamda, zaten başlayana güç gelen bir konuda, öğrenme, olağanüstü bir çaba gerektirmektedir.

Bilgisayar çevresinde yapılan çalışmalarda düzenli bir yapı ve tutarlılık duygusu önemlidir. Düşüncede ve çalışma yönteminde gerekli bu tutarlılığın, düşünceyi taşıyan araç olan dilde yitirilmesi de apayrı bir olumsuz koşul sayılmalıdır. Türkçe, kurallarının ayrıcalıksız geçerliği, düzenli yapısı ve anlamsal saydamlığıyla öteki doğal dillerde pek görülmeyen ölçüde tutarlı bir düşünme ve iletişim aracıdır. Bu durumdan yararlanarak, Türkçe konuşmada İngilizce terimler bolluğunun yarattığı keşmekeşi ortadan kaldırmak için yapılan çalışmaları, işin niteliği gereği son derece tutarlı, kendi içinde çelişkisiz bir bilişim Türkçesiyle ortaya koymak, düşünmek ve geliştirmek gerekir. Tutarlı ve kendi içinde çelişkisiz bilişim Türkçesi ise doğal Türkçenin düzenli yapısı içinde türetilmiş bilişim sözlerinin ortaya atılması ve bunların günlük yaşantıda kullanılmasıyla gelişir. Kendimizin olan, özgün bir bilişim düşüncesine çıkan başka yol da yoktur.

Bu düşüncelerin oluşturduğu ana çizgi üzerinde, meslek yaşantımızın başlangıcından beri duraksamaksızın sürdürdüğümüz terim çalışmalarımızın ürünleri, öğretim çalışmalarımızda ve özellikle Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi'nin günlük yaşantısında, yazılarımızda sınanmaktadır. Kimi terimler Türkçenin doğal yapısının kolayca doğurabildiği sözcüklerdir; "*mnemonic operation codes*" karşılığı olarak "*bellenir işlem kodları*" örneğindeki gibi. Kimi terimler halk dilinde, hatta devlet dilinde var olan fakat yeni doğan bilgisayarlar çevresindeki her şeyin yeni sayılması sonucu Türkçe'de yok sanılan sözcüklerdir; İngilizce "*file*", Osmanlıca *dosya* ya da Türkçe bir ara kullanılan *dizi* yerine, *nüfus kütüğü* sözündeki *kütük* sözcüğü gibi. Kimi terimlerse İngilizce "*computer*", Fransızca "*ordinateur*" karşılığı olarak günlük yaşantımızda iyice yerleşmiş bulunan *bilgisayar* sözcüğü gibi, ileri sürülmeden pek çok araştırma ve çalışma gerektirmiş olan sözcüklerdir.

Bugün varılan yerde, konuları rahatça ve tutarlı bir biçimde Türkçe tartışma, öğretme, yazma olanağına erişmiş bulunuyoruz. Bu süre içinde sürdürülen teknik çalışmaların, yine aynı terimlerle belgelendirilmiş olması, dile gösterilen bu özenden bütünüyle bağımsız olmayan önemli bir sonuçtur.

Yapılan çalışmanın tümü, 840 terimlik bir listeye eklenmek üzere bekleyen kimi yeni açıldığımız kavramlarla birlikte, 1000 terim dolaylarındadır. Bunların hemen

bütünü metin içinde kullanılmış, derslerde, konuşma ve konferanslarda, hatta resmi kurullardaki konuşmalarda alışkanlık dolayısıyla çekinilmeden kullanılmıştır. Sözcükler yaşayan tümceler içinde kuru varlıklar olmaktan çıkar, yaşarlık kazanırlar. Bunun için sözlüklerde örneklere önem verilir ve bunun için yalnızca sözlükler bir dilin ve sözcüklerinin yaşarlığını yansıtamazlar. Bundan dolayı kuru bir listede ilk görüşte yadırganan kimi sözcükler, konuşma sırasındaki birkaç kez yeniden kullanılışlarıyla bile, eğer Türkçenin kurallarına göre yaratılmışlar ve tutarlı biçimde kullanılmışlarsa, iletişimi baltalamadıktan başka, sağlamlaştırmaktadırlar.

Türk Dil Kurumu yöneticileri, Kurum'un öteki konularda yayınladığı terim sözlükleri gibi, *Bilişim Terimleri Sözlüğü*'nün de yayınlanmasındaki yararı belirtmişlerdir. Çalışmanın bu düzeye gelmeden bir liste olarak düzenlenmesinde ve ilgili kimselerin eleştirisine sunulmasında yarar gördük. Bir süredir gelen eleştiriler arasında gerçekten uyarıcı ve ilginç olanlar vardır. Başta *bilgisayar* sözcüğü olmak üzere birkaç terim de *Türk Dili Dergisi*'nde kamuya duyurulmuştur. Sözlük olarak yayınlamadan önce, elimizdeki listeden kimi terimleri, yorum yapmaksızın, yalnızca İngilizce karşılıklarıyla sıralayacağız. Karşılıkların İngilizce olarak verilmesi, konunun yeniliği dolayısıyla kimi durumlarda buna zorlanmamızdandır.

Türkçeyi severek, çalışma konumuzun ulusal varlığımızın yarınındaki önemine inanarak giriştiğimiz ve yıllardır sürdürdüğümüz çaba yürek ister. Ve de sözcüklerin yaşarlık kazanması zaman ister. Beceriksizliklerimiz Türkçe'yi sevdiğimize bağışlana.

Türkçe Bilişim Sözcükleri Listesinden Örnekler

A

Açık dil: plain language
Adım: step
Adres değiştirim: address modification
Adres kesimi: address part
Adresleme biçimi: addressing format
Adreslemek: address
Adreslik: address register
Ağ: net
Aksaklık: breakdown
Aksaklık süresi: down time
Aktarmak: move, transfer
Alan: area, field
Alfa bilgi: alphabetic data
Alfasayısal: alphanumeric
Alma uyarısı: receive alarm
Alt sınır: lower limit
Altbölüm: section
Altsistem: subsystem
Altyordam: subroutine
Amaç program: object program
Ana bellek: main memory
Ana denetim programı: master control program
Ana kesim: main segment
Ana kütük: master file
Anahtar: key, switch
Anahtar sözcük: keyword

Anlambilim: semantics
Anamlı: relevant (significant)
Anamlı sayı: significant number
Anamlı sayı yitimi: significance loss
Anlamsal: semantic
Arabilim: interface
Aramak: search
Aritmetik işlem birimi: arithmetic unit
Aritmetik işlemler: arithmetic operations
Aritmetik kaydırma: arithmetic shift
Artık bilgi: redundant data
Artıklar: garbage
Artıkları temizlemek: garbage collect
Atamak: allocate
atlamak: skip
Aygıt: device
Ayaç: parenthesis
Ayrı: off-line
Ayrım: difference

B

Bağ: link
Bağdaştırıcı: adaptor
Bağımlı kütük: slave file
Bağlam: context

Bağlı: on-line
Başlangıç (açılış) yordamı: initialization routine
Başlık: heading
Beklendiği değer: expected value
Beklenti: expectation
Belge: document
Belge seçimi: document selection
Belgelendirme: documentation
Belirsiz erişimli (kütük düzeni): unordered (organization)
Belirtilmemiş ilişkiler: implied (interfile) relation
Belirtilmiş ilişkiler: explicit (interfile) relation
Belirtim: specification
Bellek: memory
Bellek atamak: assign memory
Bellek bağları: memory links
Bellek bölüşümü: core sharing
Bellek boyu: memory size
Bellek dökümü: memory dump
Bellek kesimi: memory page
Bellek kesimleme: memory paging
Bellek korunumu: storage protection
Bellek yeri: memory byte
Bellekiçi bilgi aktarımı: core to core transfer
Bellenir: mnemonic
Bellenir işlem kodları: mnemonic operation codes
Benzer: analog
Benzetici: simulator
Benzetim: simulation
Biçim: form, format
Bildiri: message
Bildiri biçimi: message format
Bildiri sayısı: message number
Bildiri türü: message type
Bileşen: component
Bilgi: information
Bilgi adı: data name
Bilgi birikim aygıtı: data storage unit
Bilgi birikim yoğunluğu: information storage density
Bilgi bölümü: data division (Cobol)
Bilgi çevirme: data conversion
Bilgi denetim: data management
Bilgi erişim: information retrieval
Bilgi gönderme: data send
Bilgi iletim: data communication
Bilgi iletim denetici: data communication handler
Bilgi işlem: data processing
Bilgi takımı: data group
Bilgi yığın yapısı: data base structure
Bilgi yığını: data base
Bilgi yitimi: bit loss
Bilgisayar: computer
Bilişim: informatique, information processing
Bireşim: synthesis
Bilgi toplama: data collection, data gathering

Bireşimsel: synthetic
Biriğeç: accumulator
Birikmiş değer: accumulated value
Birikim alanı: storage area
Birikim ortamı (bilgi b-): storage medium (data s-)
Birikim sığası: storage capacity
Birikim yeri: storage location
Birim: module (unit)
Birlikte işlem: concurrent operation
Bit görünüm, bit görünümü : bit configuration
Bitişik: adjacent
Boş disk dizini: available disk table
Boş süre: idle time
Boy: size
Boylamasına eşlik biti: longitudinal parity bit
Boyut : dimension
Bütünleşik: integrated
Bütünleşik bilişim sistemi: integrated information system
Bütünleşik sistem yaklaşımı: integrated systems approach
Büyük komut: macro instruction
Büyürlük: expandibility

Ç

Çağırma sırası: calling sequence
Çalışma alanı: working storage
Çalışma-alanları altbölümü: working-storage section (Cobol)
Çapraz sağlama: crosscheck
Çatı yordamlar: skeletal routines
Çekirdek bellek: core memory
Çevirici: converter
Çevirici (program): assembler (program)
Çevirici dili: assembler language
Çevre birimleri: peripheral units
Çıkış: exit
Çıkış alanı: output area
Çıktı: output
Çift adresli komut: two operand instruction
Çift eşlik: even parity
Çift yönlü iletim: duplex communication
Çift düzeyli: duplex
Çizelgelemek: tabulate
Çizelgeleyici: tabulator
Çizici: plotter
Çizmek: plot
Çoğaltıcı: reproducer
çoğaltmak: reproduce
Çoğunluk: majority
Çok hat denetim birimi: multi-line control
Çok iş (düzeni): multiprogramming
Çok düzey birleştirici: multiplexer
Çok düzeyli: multiplex
Çözümsel: analytical

D

Dağılım: distribution
Dağıtım: dispatch
Dallanır sorular: branching questions
Danışma: information
Danışman: consultant
Davul: drum
Değer: value
Değininim: contact
Değişken: variable
Değişken boylu tutanak: variable length record
Değişmez: constant
Değişken: variable
Değişken boylu tutanak: variable length record
Değişmez: constant
Değişmez sözcük boyu: fixed word length
Delgi (d- makinası): punch machine
Delici: punch unit
Delikli (kâğıt) şerit: punched (paper) tape
Delikli kart: punched card
Delmek (kart d-): punch cards
Denek: enquettee
Denemelik bilgi: test data
Denence: hypothesis
Denetici (program): supervisor,
master control program
Denetim: control
Denetim birimi: control unit
Denetim karakteri: control character
Denetim kütüğü: control file
Denetmek: control
Derlemek: compile
Derleyici boyu: compiler size
Deste: deck
Devingen: mobile
Devinik: dynamic
Devinik bellek atama: dynamic memory
allocation
Devinik döküm: dynamic dump
Devinik tarama dizisi: dynamic poll list
Devinim: movement
Deyim: statement
Direnc: resistor
Disk dizini: disk director
Disk kesimi: disk segment
Dizge: system
Dizi: array
Dizin: index, subscript
Dizin kütüğü: index file
Dizin sayacı: index register
Dizinlemek: index
Dizinli rasgele erişimli (kütük düzeni):
index-random (organization)
Doğruluk: accuracy
Doğrusal programlama: linear programming
9-izli şerit: 9-track tape
Dolaşım: circulation
Dolaylı adresleme: indirect addressing
Donanım: hardware
Donanım isterleri: hardware requirements
Donanım uyurluğu: hardware compatibility

Dökmek: dump
Döküm: dump
Dönerdizin: rotatex
Döngü: loop
Döngü çıkışı: loop exit
Dönüş: cycle
Dönüş süresi: cycle time
Dönüştürme: cyclic shift
Dur: stop
Durum: status
Duyarlık: precision
Düz dağılım: even distribution
Düzenleç: regulator
Düzey: level

E

Eğilim: trend
Eğilim çözümleme: trend analysis
Eğri: curve
Eklenmiş tutanak: addition record
Elde: carry
Elektromıknatıslık: electromagnetism
Elkitabı: manual
En büyük değer: maximum value
En küçük değer: minimum value
Enlemesine eşlik biti: largitudinal parity bit
Erişim kolu: access arm
Erişim süresi: access time
Esneklik: flexibility
Eşbiçimli: isomorphe
Eşdeğer: equivalent
Eşler (eş tutanaklar): synonyms (overflow)
Eşlik biti: parity bit
Eşlik uyumsuzluğu: parity error
Eşzamanlı işlem: simultaneous operation
Etkileşim: interaction
Evrim: evolution
Fiziksel tutanak: physical record

G

G-Ç-denetim: I-O-control (Cobol)
Geçerlik: validity
Geçerlik deneyi: validity control (check)
Geçersiz delgi: invalid punch
Geçiş: pass
Genel amaçlı bilgisayar: general purpose
computer
Genel yordam: general routine (generalized)
Genişletilmiş ikili kodlanmış onlu sistem:
extended binary coded decimal system
Gerçek adres: actual address
Gerçek sayı: real number
Gerçek zaman (düzeni): real time processing
Gereç: material
Geri besleme, geribildirim: feedback
Geri sarmak (şerit): rewind (tape)
Geri yazma: storing, updating
Girdi: input

Giriş: introduction, input
Giriş alanı: input area
Giriş/çıkış birimi: I/O unit
Giriş/çıkış kesilmeleri: input/output interrupts
Gizilgüç: potential
Gönderim: transmission
Görünüm: configuration
Görüşme: interview
Gösterge: indicator
Gösterici: display unit
Göstermelik sistem: demonstration system
Güç: power
Güç besleme: power supply
Güç denetim birimi: power control unit
Güç düzenleci: power regulator
Güdümbilim: cybernetics
Günlük: log
Günlük kütüğü: log file
Günlük sayışımı (günlük kütüğü s-): log
account
Günlük taşma kütüğü: log overflow file
Gürültü: noise
Güvenilirlik: reliability

H

Ham bilgi: raw data
Harman (işler harmanı) : mix
Hat bağdaştırıcısı: line adaptor
Hazır bilgi: literal
Hazır bilgi komutu: immediate instruction
Hız: speed

İ

İç döngü: implied loop
İç düzen yordamı: housekeeping routine
İkileme: duplication
İkilenmiş bilgi: duplicated data
İkili (sistem): binary (sistem)
İkili kodlanmış onlu sistem: binary coded
decimal system (BCD)
İkincil: secondary
İkiye tamlayıcı: two's complement
İletim hattı: communication line
İletim hattı düzeni: communication line
discipline
İletim hattı yanlış düzeni: communication line
error discipline
İletim ucu: communication terminal
İletişim: communication
İlişik kütük: related file
İmleç: cursor
İnce dizin: fine table
İnce filim bellek: thin film memory
İnce filim kaplı tel bellek: thin film plated wire
memory
İster: requisite
İş: job
İş akış şeması: flow-chart

İş denetim: job control
İş denetim kartları: job control cards
İş yükü: work load
İşlek (tutanak): active (record)
İşleklilik: activity
İşleklilik oranı: activity ratio
İşleklilik sayacı: activity counter
İşlem: operation, transaction
İşlem birimi: processor unit (CPU)
İşlem birimi kesilmeleri: processor interrupts
İşlem bölümü: procedure division (Cobol)
İşlem denetim: process control
İşlem kütüğü: transaction file
İşlemek: record
İşletim mühendisi: operating engineer
İşletmen: operator
İşlev: function
İşlevsel: functional
İvme: acceleration
İvme süresi: acceleration time
İz: track
İzlemek: trace
İzlenmiş program: traced program

K

Kaba dizin: coarse table
Kâğıt şerit delici: paper tape punch
Kalıcı: non-volatile
Kapalı kutu: black box
Kapamak (kütük k-) : close a file
Kapanış yordamı: close-down routine
Karmaşık: complex
Karşılaştırmak: compare
Kart destesi: card deck
Kart kodu: card code
Kart okuyucu: card reader
Kavramsal: conceptual
Kavram sözlük: thesaurus
Kayan noktalı işlemler: floating-point
arithmetic
Kayan noktalı sayı: floating-point number
Kaydırmak: shift
Kaynak program: source program
Kesik köşe: corner cut
Kesilme: interruption
Kesim: segment
Kesimleme (program k-): segmentation
(program s-)
Kesin: certain
Kesinlik: certainty
Kesinsiz: uncertain
Kesinsizlik: uncertainty
Kimlik (özlük): personal identification
Kısaad: acronym
Kod açmak: decode
Kodlamak: code
Komut: instruction
Kodlu dil: coded language
Kol: branch

Komut adı: label
Komut biçimi: instruction format
Komut kodu: instruction code
Komut sayacı: instruction counter
Komutluk: instruction register
Konum: position
Koruyucu bakım: preventive maintenance
Koşul: condition
Koşullu sapma: conditional branch
Koşut: parallel
Kök: radix
Kullanıcı: user
Kullanıcı tutanağı boyu: user data size
Kullanım yönergesi: instructions of use
Kural: rule
Kuram: theory
Kuyruk: queue
Kütük: file
Kütük adı: file name
Kütük birleştirici: collator
Kütük birleştirmek: collate, merge
Kütük boyu: file size
Kütük denetim teknikleri: file handling
techniques
Kütük dökümü: file dump
Kütük düzeltim: file correction
Kütük düzenleme: file organization
Kütük düzenleme tekniği: file organization
technique
Kütük korunum: file protection
Kütük koruyucu: file protector
Kütük oynaklığı: file volatility
Kütük sonu: end-of-file
Kütük tanı: file-id
Kütük yaratım: file creation
Kütük yaratım programı: file creation program
Kütük yaşatım: file maintenance
Kütükler altbölümü: file section (Cobol)
Kütükler takımı: file group
Kütüklerarası ilişkiler: interfile relationships

M

Makara: reel
Makina: machine
Makina dili: machine language
Mantıksal değişken: logical variable
Mantıksal işlem: logical operation
Mantıksal kaydırma: logical shift
Mantıksal tasarım: logical design
Mantıksal tutanak: logical record
Mekanik yedek sistem: mechanic back-up
system
Mıknatıs: magnet
Mıknatıslı: magnetic
Mıknatıslı disk: magnetic disk
Mıknatıslı şerit: magnetic tape
Mıknatıslı şerit birimi: magnetic tape unit

N

Nemölçer: hydrometer
Nesnel: objective
Nicelik: quantity

O

Okunaklılık: readability
Okuyucu/yazıcı kafa: read/write head
Olanaklı: possible
Olası: probable
Olasılık: probability
Olumlu: positive
Olumsuz: negative
Olurluk incelemesi: feasibility study
Onaltılı sayılar: hexadecimal numbers
Ondalık sayılar: decimal fractional numbers
Onlu (sistem): decimal (system)
Onlu sayılar: decimal numbers
Ortalama: mean
Ortam bölümü: environment division (Cobol)
Ortanca: median
Oynak: volatile
Oynaklık: volatility

Ö

Öbek: block
Öbeklem katsayısı: blocking factor
Öbeklerarası boşluk: interblock gap
Öge: element
Ölçek: scale
Ölçeklem: scaling
Ölçeklem katsayısı: scaling factor
Öncelik: priority
Önlem: precaution
Örgenlik: organism
Örgensel: organic
Örnekleme: sampling
Örnekleme katsayısı: sampling coefficient
Örneksel: analog
Örneksel bilgisayar: analog computer
Örneksel veri: analog data
Örneksime: analogy
Örüntü: pattern
Özdeş: identical
Özdevim: automatism
Özdevimli: automatic
Özdevin: automation
Özdevin kuramı: automation theory
Özdevimli tarama: automatic polling
Özdevimli tarama dizisi: automatic polling list
Özel amaçlı bilgisayar: special purpose
computer
Özet, özetlemek: abstract
Öznel: subjective

P

Program boyu: program size
Program denemek: test a program
Program dökümü: program dump
Program düzeltim desteği: debugging aids
Program düzeltmek: debug (a program)
Program izi: program trace
Program tanı: program id

R

Rasgele erişim: random access
Rasgele erişimli (kütük düzeni): random (organization)
Rasgele sayı üretici: random number generator
Rasgele sayılar: random numbers
Rasgetirme yordamı: randomizing formula

S - Ş

Sağlama (delgi s- makinası): verifier
Sağlama sayısı: check digit
Sağlamak (delgi s-): verify cards
Saklanır kopya: hard copy
Saklı program: stored program
Salt adres: absolute address
Sapma anahtarı: alteration switch
Sapmak: branch, jump
Sarmak (şerit): wind (tape)
Satır yazıcı: line printer
Sayaç: counter (register)
Saydamlık: transparence
Sayı: digit
Sayılaştırılmış bilgi: digitized (information)
Sayılaştırım: digitizing
Sayılaştırmak: digitize
Sayıltı: assumption
Sayısal: digital
Sayısal bilgi: numeric data
Sayısal bilgisayar: digital computer
Sayısal çözümleme: numerical analysis
Sayışçı: accounting machine
Sayışım: accounting
Sayışım makinası: accounting machine
Saymak: assume
Seçenek: alternative
Seçici: selector
Seçme: option, selection
Seçmeli: optional
Seçmeli döküm: selective dump
Sekizli sayılar: octal numbers
Şerit okuyucu/yazıcı: tape drive
Şığa: capacity
Silici kafa: erase head
Silme: erase
Sınır değer: limit value
Sıra yanlışı: sequence error
Sıradan erişim: sequential access
Sıradan erişimli (kütük düzeni): sequential

(organization)

Sıralayıcı: sorter
Sistem: system
Sistem belleği: systems memory
Sistem çözümleme: systems analysis
Sistem çözümleyici: systems analyst
Sistem değerlendirme: system evaluation
Sistem görünüm, sistem görünümü: system configuration
Sistem görünümleyici: system configurator
Sistem kuruluş şeması: system chart
Sistem mühendisi: systems engineer
Sistem seçme: system selection
Sistem tasarım: system design
Sistem yaklaşımı: systems approach
Sistem-görünüm alt bölümü: configuration section (Cobol)
Sistembilim: systematics
Sola (sağa) yanaşık: left (right) justified
Solda sıfır silme: zero supressing
Solda sıfırla delgi: left zero punching
Son durum işlemek (kütüğe s-): update (a file)
Sonsuz döngü: endless loop
Sonuç belirteci: result descriptor
Soru: inquiry
Soru kâğıdı: questionnaire
Sorum: problem
Soruna yönelik sistem yaklaşımı: problem oriented systems approach
Soruşturma: survey
Sözcük: word
Sözcük boyu: word length
Sözde: pseudo
Sözde komut: dummy (pseudo) instruction
Sözde okuyucu: pseudo-reader
Sözdizim: syntax
Sözlük: vocabulary (dictionary)
Standart sapma: standard deviation
Süre aşımı: time-out
Süre dilimi: time slice
Süre dilimleme: time slicing
Süre yitiği: time loss
Süzgeç: filter
Şipşak döküm: snap-shot dump

T

Taban adresi: base address
Taban sayacı: base register
Tamlamak: complement
Tamlayıcı: complement
Tamsayı: integer number
Tamsayı değişmez: constant
Tamsayı işlemleri: fixed-point arithmetic
Tanı: control id
Tandan sayı seçerek rasgetirmek: randomizing by extracting digits
Tanım: definition
Tanıtım: identification

Tanıtm bölümü: identification division
(Cobol)
Tara denetim karakteri: poll control character
Tarama: polling
Taramak: scan, poll
Tasarı: project
Tasarım: design
Taşımak: move
Taşıt: bus
Taslak: sketch
Taşma: overflow
Taşma bağı: overflow pointer
Taşma göstergesi: overflow indicator
Tavan adresi: limit address
Tek adresli komut: one operand instruction
Tek eşlik: odd parity
Tek hat denetim birimi: single-line control
Tek yönlü iletim: simplex communication
Tekil nokta: singular point
Teknik: technique
Teknikbilim: technology
Topla işlem süresi: add time
Toplam: sum
Toptan gönderim: global send
Toptan iş (düzeni): batch processing
Tutanak: record
Tutanak boyu: record size
Tutanak eklemek: add a record
Tutanak sayısı: record number
Tutanak silmek: delete a record
Tutanak tanı: record id
Tutanak yer sayacı: actual key

U

Uç: terminal
Uyar: compatible
Uyarı: warning
Uyarı bildirisi: warning message
Uyarlık: compatibility
Uydu bilgisayar: satellite computer
Uygulama programı: application program
Uzak iletişim: telecommunication
Uzaktan derleme: remote compilation
Uzaktan erişim: remote access
Uzaktan işlem: remote operation
Uzakyazıcı: teletype
Uzantı tutanak: trailer record
Uzlaşım: convention
Uzman: specialist
Uzmanlaşma: specialisation
Uzmanlık: specialty

Ü

Üç adresli komut: three operand instruction
Üç artık ikili kod: binary excess three code
(x-3)
Üreteç: generator
Üretici (yordam, program): generator

(program)
Üreticili genel yordam: generator type general routine

Üst: exponent
Üst sınır: upper limit
Üstel: exponential

V

Vardiya: shift
Veri (bk. bilgi): data
Veri değerlendirme: data evaluation
Veri işlem: data processing
Verim: productivity
Vuruş: pulse

Y

Yaklaşık: approximate
Yaklaşım: approach
Yaklaşım: Approximation
Yalnız okunur bellek: read only storage
Yamama: patch
Yanıt süresi: response time
Yanlış: error
Yanlış arama yordamı: error detecting routine
Yanlış bildirisi: error message
Yanlış düzeltim yordamı: error-correcting routine
Yanlış tanıma: diagnosis
Yanlış tanıma yordamı: diagnosis routine
Yapın: industry
Yapısal: structural
Yapma: artificial
Yapma us: artificial intelligence
Yaratım: creation
Yardımcı birikim aygıtı: auxiliary storage unit
Yardımcı donanım: auxiliary equipment
Yardımcı yordam: utility routine
Yarı çift yönlü iletim: half duplex communication
Yarıgeçirgen: semiconductor
Yazıcı: printer
Yazıcı denetim karakteri: carriage control character
Yazıcı yedeği (yedek kütüğü): printer backup (file)
Yazıcılı (ısıölçer): recording (thermometer)
Yazılım: software
Yazım: spelling
Yedek: stand-by
Yedek parça: spare part
Yedek sistem: back-up system
Yeniden başlama yönergesi: restart procedure
Yeniden geçiş: rerun
Yeniden geçiş noktası: rerun point
Yer: location, byte
Yer sayacı: location counter
Yerdeğişir (program): relocatable (program)
Yerdeğişirlik: relocatability

Yerdeğişmez (program): absolute (coding)
Yerel işlem: local operation
Yerleşik kütük: resident file
Yerpaylaşır (kesim): overlayable (segment)
Yerpaylaşmaz: non-overlayable
Yetenek: talent
Yeti: faculty
Yığın bellek: bulk storage
Yığıt: buffer
Yığın: mass
Yitik: lost
Yitim: loss
Yordam: routine
Yordam adı: routine (program) name
Yordamlı öğretim: programmed instruction
Yordamlık: library
Yorum: comment
Yöneltim: orientation
Yöneltmek: orient
Yönetbilim: management science
Yönetim bilişim sistemi: management information system
Yönetmen: manager
Yönetsel: administrative
Yöneylem araştırması: operational reseach
Yöntem: method
Yuvarlama yanlışı: rounding error
Yuvarlamak: round
Yuvarlanmış (sayı): rounded (number)
Yükleme yönergesi: loading procedure
Yükleme yordamı: loading routine
Yüklemek: load
Yükselteç: amplifier

Z

Zaman bölüşüm: time sharing
Zincir (ilişkisi): chain (relation)
Zincirlemek: concatenate

Elektrik Mühendisliği, Bilişim Özel Sayısı,
Ağustos – Eylül 1971, cilt 15, sayı 176-177, s.
61-68¹

---

¹ Elektrik Mühendisleri Odası'nın yayın organı *Elektrik Mühendisliği* dergisinin çift sayı olarak çıkan Ağustos – Eylül 1971 tarihli 176-177. sayısı, 22 Nisan 1971'de kurulmuş Türkiye Bilişim Derneği (TBD) kurucu başkanı Aydın Köksal'ın sunuş yazısıyla, hemen birkaç ay sonra yayın yaşamına başlayacak *Türkiye Bilişim Derneği Haberleri*, sonraki adıyla *Bilişim* dergisi öncesinde, kamuoyunun ilgisini sınamak amacıyla TBD-EMO işbirliğiyle yayınlanmıştı.

Bilgisayar çıktısı olarak dağıtılan listeler dışında, basılı yayın olarak ilk kez kamuoyuna duyurulan bu 703 terimden yalnızca 6'sı daha sonra yazarın 1978 ve 1981'de yayınladığı iki sözlükte değişikliğe uğramıştır. Aydın Köksal'ın sonradan önerdiği yeni terimlerin yanı sıra, 1971 sonrasında daha iyi çözümler bulunduğu için değiştirdiği bu altı sözcük şunlardır: İng. *data base* için *bilgi yığını* yerine *veri tabanı*; *documentation* için *belgelendirme* yerine *belgeleme*; *message* için *bildiri* yerine *ileti*; *off-line* için *ayrı* yerine *çevrimdışı*; *on-line* için *bağlı* yerine *çevrimiçi*; *update (a file)* için *son durum işlemek (kütüğe s-)* yerine *günlemek*. Bkz. (a) *Bilişim Terimleri ve Öneriler Kılavuzu*, Dr. Aydın Köksal, TBD Yayınları, sayı 5, Ankara, 1978; (b) *Bilişim Terimleri Sözlüğü*, Doç. Dr. Aydın Köksal, Türk Dil Kurumu Yayınları, sayı 476, Ankara, 1981. (Bu dipnot buraya, yazının ilk yayınlanışından 31 yıl sonra, yazar eliyle, 29 Temmuz 2002 günü düşülmüştür.)

